

Odd Einar Haugen (red.): *Handbok i Norrøn filologi*, Andre utgåve. Bergen: Fagbokforlaget, 2013. ISBN 978-82-450-1109-8

ANMELDT AF ROLF STAVNEM

Handbok i Norrøn filologi (HNF) er blevet genudgivet med tre nye kapitler og supplerende materiale. Første udgave af HNF udkom i 2003 og fik flotte anmeldelser i diverse tidsskrifter; en fuldstændig liste over disse anmeldelser kan findes på bogens hjemmeside (nofihandbok.no). Denne anmelder vil ikke foretage en decideret sammenligning af den gamle og nye udgave, men kommentere den nye udgave som et værk i sin egen ret.

De senere år er der udgivet flere håndbøger, der omfatter norrøn kultur, litteratur og sprog, eksempelvis *The Viking World*, red. Stefan Brink fra 2008, og *A Companion to Old Norse*, red. Rory McTurk fra 2005. En væsentlig forskel på HNF og de to nævnte håndbøger er, at HNF i højere grad anskuer det norrøne felt fra et norsk perspektiv, og det må siges at være et velkomment korrektiv til den i internationalt sammenhæng ofte ensidige forståelse af det norrøne som et islandsk fænomen. En anden væsentlig forskel er, at HNF lægger langt større vægt på det, man kunne kalde filologiske kundskaber. Således indeholder HNF kapitler som 'Håndskrift- og arkivkunnskab' (Jon Gunnar Jørgensen), 'Tekstkritikk og tekstfilologi' (Odd Einar Haugen), 'Paleografi' (Odd Einar Haugen), 'Syntaktisk udvikling fra urnordisk til mellemnorsk' (Marit Aamodt Nielsen), 'Gammelislandsk og gammelnorsk språk' (Jan Ragnar Hagland) og 'Mellemnorsk språk' (Endre Mørck). Der er dog også kapitler med et mere litterært og kulturelt sigte. Det drejer sig om kapitlerne 'Edda- og skaldediktning' (Else Mundal), 'Sagalitteraturen' (Else Mundal), og tre nye kapitler i forhold til 2003-udgaven: 'Diplomer, lover og jordebøger' (Jon Gunnar Jørgensen), 'Lærdoms litteratur' (Jonas Wellendorf) og 'Mytologi' (Bernt Øyvind Thorvaldsen). De sidste to kapitler unddrager sig ovennævnte opdeling i filologi og kultur/litteratur, nemlig 'Runologi' (Karin Fjellhammer Seim) og 'Person- og Stadnamn' (Inge Særheim). Alle kapitler afrundes af et afsnit om relevant litteratur for den videbegærlige, der ønsker at fordybe sig yderligere i stoffet.

Indføringer i sagalitteratur, edda- og skaldedigtning, runologi og mytologi finder man i alle håndbøger om norrøn litteratur, mens det er stærkt tiltrængt at få emner som jordebøger, diplomer og grammatisk litteratur belyst i håndbogsformat. Og trods sporadiske håndbogskapitler om norrønt sprog og palæografi er det ikke mindre til-

trængt, at emner som håndskriftskundskab, tekstkritik, palæografi og sprogbeskrivelse behandles samlet og på en pædagogisk facon. Lidt overraskende har HNF ikke noget egentligt kapitel om norrønt sprog i stil med det, Michael Barnes har skrevet til begge de to ovennævnte engelsksprogede håndbøger.

HNF er en på alle måder flot bog, og der er gjort meget ud af billedmateriale og faktabokse. Imidlertid har jeg ikke kunnet gennemskue, hvordan faktaboksen side 370 relaterer sig til den omgivende tekst. Desuden vil jeg mene, at man med fordel kunne have opstillet runeindskrifter lige over de korresponderende latinske bogstaver, som man har gjort med futhark'erne side 175. I de fleste indskrifter må man tælle sig frem for at se, hvilke runetegn der svarer til de latinske bogstaver (se f.eks. side 150).

Alle bidrag er omfattende og grundige, og det skinner tydeligt igennem, at de fleste forfattere bestræber sig på at være klare og pædagogiske. Dog er jeg ikke overbevist om, at Haglands kapitel om gammelisländsk og gammelnorsk sprog opnår den maksimale pædagogiske effekt. Hagland gennemgår begge sprog ved at bringe komprimerede lister over sprogræk, der er relevante for at tids- og stedfæste norrøne håndskrifter. Hvert sprog eksemplificeres med tre tekststykker, men de er stort set uden ledsagende kommentarer. Og man leder forgæves efter en opsummering af de sprogræk, der er relevante for hvert enkelt teksteksempel. Tanken er ganske givet, at læseren skal ansføres til selvstændige observationer og drage egne konklusioner, men efter min mening lader forfatteren læseren i stikken, når han ikke bringer en udfoldet diskussion, eller en henvisning til en sådan, hvor man kan se de relevante sprogræk inddraget i en sammenhængende argumentation for en tidlig og geografisk bestemmelse af en konkret tekst.

Kontroverser og meningsforskelle mellem forskere er som bekendt en uomgængelig del af den videnskabelige verden, og det er oplagt at inkludere de vigtigste meningsforskelle i en håndbog. Dette har de fleste bidragsydere da også gjort. Det er en balancegang, for man bør undgå, at et håndbogskapitel bliver et partsindlæg. Lad mig eksemplificere problematikken ved to passager fra Karin Fjellhammer Seims ellers glimrende kapitel om runologi. Hun nedtoner meningsforskelle, når hun om runealfabetets reducere til 16 tegn skriver, at det er "ett av de mest omdiskuterte emnene i runologien" (side 154) desværre uden at give nogen eksempler på disse diskussioner. Hvis det er udeladt af pladshensyn, kunne det være nyttigt med en henvisning til en tekst, der opridser de vigtigste divergerende synspunkter. Til gengæld ligner det et partsindlæg, når Seim diskuterer indskriften N649 (side 183) og refererer to temmelig forskellige tolkningsforslag af hhv. Aslak Liestøl og Ingrid Sanness Johnsen. Som led i forklaringen på de meget forskellige tolkninger får vi at vide, at "fortolkerens egne livserfaringer og ikke minst kjønn er faktorer som kan påvirke resultatet". Det leder

hende frem til at forklare Liestøls tolkning med, at den er fremsat af “en mann som ikke reflekterer nærmere”, mens Johnsens tolkning skyldes, at hun er en “bevisst kvindesakskvinne”, som derfor er “mer åpen for å se alternative roller”. Som Seim fremstiller sagen, kan jeg imidlertid ikke se noget belæg for at slutte, at de to tolkningsforslag afspejler en ureflekteret mand og en (kvindesags-)bevidst kvinde; snarere viser eksemplet det almindeligt anerkendte forhold, at en tolkning i nogen grad vil afspejle tolkerens erfaringshorisont. Tilbage står, at begge forskeres tolkninger er usikre og bygger på rekonstruktioner, og det forbliver uklart for mig, hvorfor den ene tolkning så uforbeholdent skal fremhæves på bekostning af den anden.

Det er et sympatisk træk, at man udsender en revideret udgave og fjører nye kapitler til et værk, der i sin oprindelige udgave høstede stor ros fra anmelderne. Det indbyder læseren til at overveje, om der er andre aspekter af det norrøne studium, man kunne tænke sig blev præsenteret. Personligt havde jeg gerne læst mere om de historiske forudsætninger for det norrøne fag end blot Jon Gunnar Jørgensens behandling af humanismen i kapitlet ‘Håndskrift- og arkivkunnskab’. Den historiske dimension forekommer underbelyst, når Hagland forklarer den sproghistoriske skelnen mellem gammelislandsk og gammelnorsk på følgende måde: “Dette er eit skilje som det først i vår nyare historie har vore behov for å understreka og tydeleggjera — av nasjonale og politiske grunnar og særleg i dei periodane av norsk og islandsk historie då bygging av nye nasjonale identitetar stod som høgast på dagsordenen” (side 602). Det bliver desværre ikke uddybet, om disse historiske grunde stadig er gældende, eller om der findes andre mere aktuelle grunde til at opretholde denne traditionelle, men langt fra indlysende skelnen.

Et andet aspekt ved norrøn filologi, som måske kunne have fortjent en mere udførlig behandling, er spørgsmålet om skriftkultur og mundtlig tradition. I Odd Einar Haugens kapitel ‘Tekstkritikk og tekstfilologi’ findes et afsnit om fejltypologi, og her beskrives fænomenet ‘ombyte’ på følgende måde: “Ombyte forekjem like gjerne i den munnlege overleveringa av ein tekst som i den skriftlege” (side 110). Det forklares imidlertid ikke, hverken her eller andre steder i bogen, hvordan man skelner mundtlig overlevering fra skriftlig, og dermed hvad grundlaget er for at konkludere, at det forholder sig, som det hævdes ovenfor.

HNF er oprindelig tænkt som en grundbog for studerende i norrøn filologi, men niveaet er tilstrækkelig højt til, at de fleste forskere inden for faget også vil kunne få udbytte af at læse den. Den tjener dermed også den prisværdige sag at styrke sammenhængen mellem det filologiske og det litterære/kulturelle i det norrøne fag, hvor den generelle udvikling ellers synes at være en voksende opsplittning af faget. HNF efterlader det indtryk, at norrøn filologi lever i al sin mangfoldighed og har det godt,

og det skyldes især forfatterne, der tydeligt viser, at der ikke findes noget modsætningsforhold mellem faglighed og fortælleglæde.

Rolf Stavnem, postdoc., Institut for æstetik og kommunikation, Aarhus Universitet, norrs@hum.au.dk. Nylige publikationer: 'Rekstefja', i *Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages*, ed. D. Whaley, Brepols 2013; *Snorris Edda*, oversættelse og kommentar (med Kim Lembek), Gyldendal 2013; 'Creating Tradition. The Use of Skaldic Verse in Old Norse Historiography', i *Eddic, Skaldic, and Beyond*, ed. M. Chase, Fordham UP 2014; 'Krønike og Kunst', i (Dansk) *Historisk tidsskrift* 2014.
